

การศึกษาการช้อนคำในภาษาไทย

ธาดิ ธันวารช*

บทความเรื่อง “การศึกษาการช้อนคำในภาษาไทย” นี้ ผู้เขียนได้เก็บสาระสำคัญมาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตประจำปีการศึกษา ๒๕๓๔ เรื่อง “การศึกษาการช้อนคำในภาษาไทย” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการดังนี้ คือ ประการแรก ต้องการศึกษากฎการช้อนคำในภาษาไทย ประการที่สอง ต้องการศึกษาคำที่นำมาช้อนกัน และประการสุดท้าย ต้องการศึกษากฎการช้อนคำในเอกสารต่างๆ เพื่อทราบวัตถุประสงค์ของการช้อนคำ

“การช้อนคำ” เป็นวิธีการหรือกระบวนการสร้างคำซึ่งทำให้เกิดคำหรือกลุ่มคำขึ้นใหม่ในภาษาไทย และยังเป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่คนไทยนิยมใช้สร้างคำหรือกลุ่มคำขึ้นใช้ตั้งแต่สมัยโบราณ เช่นเดียวกับวิธีการประสมคำและการซ้ำคำ ข้อมูล**ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ดังกล่าวผู้เขียนได้เก็บจากหนังสือและเอกสารร้อยแก้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เวลาประมาณก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นอกจากนี้ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารร้อยแก้ว อาทิเช่นจากวารสารต่างๆ หนังสือพิมพ์ หนังสือวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล และวรรณกรรมทางศาสนา ทำให้ได้คำตอบว่าวิธีช้อนคำดังกล่าวคนไทยยังนิยมใช้ในการสร้างคำหรือกลุ่มคำขึ้นใช้เรียบเรียงภาษาไทยร้อยแก้วจนถึงสมัยปัจจุบัน

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการช้อนคำในภาษาไทย” มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑. คำจำกัดความ

การช้อนคำในภาษาไทย หมายถึง การนำคำหรือกลุ่มคำตั้งแต่ ๒ หน่วย*** ขึ้นไปมาเรียงต่อกันโดยแต่ละหน่วยนั้นมีความสัมพันธ์กันในด้านความหมาย หน่วยที่เป็นคำอาจเป็นคำหมวดใดหมวดหนึ่ง คือ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำจำนวนนับ คำบุพบท หรือคำสันธานก็ได้

*รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อ.บ.เกียรตินิยม (ภาษาไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อ.ม. (ภาษาไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อ.ด. (ภาษาไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**การสะกดการันต์ของตัวอย่างคำในบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนสะกดตามต้นฉบับทั้งสิ้น

*** หน่วย หมายถึง คำหรือวลีที่นำมาเรียงต่อกัน ถ้าเป็นคำจะมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังนี้ คืออาจเป็นคำมูลหรือคำที่สร้างแล้ว เช่น คำกร่อน คำแผลง คำซ้อนหรือคำซ้ำก็ได้ และถ้าเป็นวลีจะมีลักษณะเป็นนามวลี กริยาวลี วิเศษณ์วลี

ส่วนหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ อาจเป็นกลุ่มคำชนิดใดชนิดหนึ่ง คือ นามวลี กริยาวลี วิเศษณ์วลี หรือ บุพบทวลี ก็ได้ เมื่อรวมหน่วยที่มีความสัมพันธ์ด้านความหมายแล้วจะกลายเป็นคำคำเดียวกันหรือกลุ่มคำกลุ่มเดียวกันหรือมีลักษณะเป็นคำกับกลุ่มคำหรือกลุ่มคำกับคำเรียงต่อกัน ซึ่งจะทำหน้าที่ในภาษาเป็นอย่างไร และเป็นหน่วยเดียวกันในหน่วยสร้างที่ใหญ่กว่าหรือไม่ก็ได้ ส่วนที่รวมเป็นหน่วยเดียวกันซึ่งเป็นคำ อาจทำหน้าที่เป็น คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำจำนวนนับ คำบุพบท หรือคำสันธาน หรืออาจทำหน้าที่เป็นวลีชนิดใดชนิดหนึ่ง คือ นามวลี กริยาวลี วิเศษณ์วลี บุพบทวลี เป็นต้น หน่วยที่นำมาเรียงต่อกันจะมีความหมายประจำคำที่มีความสัมพันธ์กันประเภทใดประเภทหนึ่ง ดังนี้

๑.๑ ความหมายเหมือนกัน หมายถึงคำหรือกลุ่มคำแต่ละหน่วยที่นำมาซ้อนกันนั้น หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอย่างเดียวกัน เช่น เร็วไว ทั้ง ๒ คำต่างมีความหมายเหมือนกันว่า “ลักษณะที่เคลื่อนไหวหรือสามารถคิดหรือกระทำการสิ่งใดๆ ได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว หรือฉับพลัน”

๑.๒ ความหมายคล้ายคลึงกัน หมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่นำมาซ้อนกันหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน คล้ายคลึงหรือร่วมกันมากพอที่จะจัดรวมเข้าเป็นพวก กลุ่มหรือทำนองเดียวกันได้ เช่น เมตตาปรานี คำว่า เมตตา มีความหมายว่า “ความรัก ความเอ็นดู ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข เป็นธรรมข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔” ส่วนคำว่า ปรานี มีความหมายว่า “ความเอ็นดู ความสงสาร ที่จะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ได้สุข”

๑.๓ ความหมายตรงข้ามกัน หมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่นำมาซ้อนกันมีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะเป็นคนละพวก คนละฝ่าย ตรงข้ามกัน เช่น โจทก์จำเลย คำว่า โจทก์ มีความหมายว่า “ผู้กล่าวหาฟ้องความในศาล” ส่วนคำว่า จำเลย มีความหมายว่า “ผู้ถูกฟ้องความในศาล ผู้ถูกฟ้องความ” (ราตรี ธีรवारชร์ ๒๕๓๔: หน้า ๒๒-๒๔)

๒. ลักษณะของคำที่นำมาซ้อน

จากการศึกษาลักษณะของคำที่นำมาซ้อนกัน ๒-๔ หน่วย พบว่า ลักษณะของหน่วยที่นำมาซ้อนกันอาจจำแนกเป็น ๗ กลุ่มใหญ่ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ คำมูล*ซ้อนกัน

หน่วยที่เป็นคำมูลอาจนำมาซ้อนกันได้หลายหน่วย แต่ขอบเขตการศึกษาจำกัดเพียง ๒ ถึง ๔ หน่วยคำเท่านั้น คำมูลที่นำมาซ้อนกันอาจเป็นภาษาเดียวกันหรือต่างภาษากันได้ และอาจมีจำนวนพยางค์ต่างกันหรือเท่ากันได้

ตัวอย่าง

คำมูลซ้อนกัน ๒ หน่วย เช่น กุ้ย้ม ฉายาเงา ดีร้าย อุบาสกอุบาสิกา

คุณศัพท์วลี หรือบุพบทวลี ก็ได้ โดยคำหรือกลุ่มคำดังกล่าว จะมีก็พยางค์ก็ได้ (ราตรี ธีรवारชร์ ๒๕๓๔: ๒๐)

* คำมูล หมายถึงเสียงที่พูดออกมาได้ความอย่างหนึ่งตามความต้องการของผู้พูด จะมีก็พยางค์ก็ตามเรียกว่าคำหนึ่ง บางคำก็มีพยางค์เดียว บางคำก็มีหลายพยางค์ เช่น นา (ที่ปลูกข้าว) นาฬิกา (โมงหรือทุ่ม) (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๕: ๕๙)

คำมูลซ้อนกัน ๓ หน่วย เช่น *คุกตะรางทิม บำเหนดบ้านนางรางวัล หวาดหวั่นเกรง*

คำมูลซ้อนกัน ๔ หน่วย เช่น *เขตแคว้นแดนเมือง เย็บปักถักร้อย*

กลุ่มที่ ๒ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว*

การซ้อนคำมูลกับคำที่สร้างแล้ว หมายความว่า หน่วยในหน่วยหนึ่งที่น่ามาซ้อนเป็นคำมูล หน่วยที่เหลือเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจเป็นคำแผลง คำกร่อน คำสมาส คำประสม คำซ้อน หรือคำซ้ำ ก็ได้

ตัวอย่าง

- ก. คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๒ หน่วย พบทั้งหมด ๙ แบบ คือ
- ๑) คำมูล + คำแผลง เช่น *โจทก์จำเลย ชัยชนะ ผลกำไร*
 - ๒) คำมูล + คำประสม เช่น *กระลาการผู้พิพากษา โจรผู้ร้าย โสมนัสยินดี*
 - ๓) คำมูล + คำสมาส เช่น *มนุษย์อมมนุษย์ สมณพรหมณาจารย์ สักการนมัสการ*
 - ๔) คำมูล + คำซ้อน เช่น *ประเทศบ้านเมือง สำนวนถ้อยคำ เอาใจใส่ดูแล*
 - ๕) คำกร่อน + คำมูล เช่น *ถึงก่ามตาย พิบาลรักษา*
 - ๖) คำประสม + คำมูล เช่น *เรือพระที่นั่งโบต สิ้นไหมพินัย หน้าไม้ธนู*
 - ๗) คำสมาส + คำมูล เช่น *นมัสการบูชา นามกรชื่อ ปลาสนาการหนี*
 - ๘) คำแผลง + คำมูล เช่น *จำนงปอง คำหิระดริระ อำนวยอวย*
 - ๙) คำซ้อน + คำมูล เช่น *ดูแลรักษา ถ้อยคำสำนวน รุ่งเรืองวัฒนา*
- ข. คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๓ หน่วย พบทั้งหมด ๑๑ แบบ เช่น
คำมูล + คำมูล + คำประสม	เช่น	คุณงามความดี
คำมูล + คำประสม + คำประสม	เช่น	อามิศสินจาง์สินบน
คำมูล + คำมูล + คำสมาส	เช่น	สมณะชีพราหมณาจารย์
คำประสม + คำมูล + คำประสม	เช่น	ร้องฟ้องว่ากล่าวโทษ
คำประสม + คำสมาส + คำมูล	เช่น	ไพร่ฟ้าประชาชนราษฎร
- ค. คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย พบทั้งหมด ๑๓ แบบ เช่น
คำมูล + คำกร่อน + คำมูล + คำมูล	เช่น	ไหว้สาธุชาคารวะ
คำมูล + คำมูล + คำประสม + คำสมาส	เช่น	ด่านแดนแคว้นแคว้นราชเสมา
คำมูล + คำมูล + คำมูล + คำประสม	เช่น	ปรีดาโสมนัสนิยมชมชื่น

*คำที่สร้างแล้ว หมายถึงคำที่มีลักษณะเป็นคำกร่อน คำแผลง คำสมาส คำประสม คำซ้ำ หรือคำซ้อน ซึ่งผ่านการสร้างหรือประกอบคำเพื่อให้ได้ความหมายที่ต้องการมาแล้วทั้งสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำกร่อน เช่นคำว่า “*ปขาวหรือปะขาว*” กร่อนมาจากคำว่า “*ซี่ผ้าขาว*”

คำแผลง เช่นคำว่า “*จำเลย*” แผลงมาจากคำว่า “*เจเลย*”

คำสมาส เช่นคำว่า “*ราชบัณฑิต*” มาจากคำว่า “*ราช*” สมาสกับคำว่า “*บัณฑิต*”

คำประสม เช่นคำว่า “*รถไฟฟ้า*” มาจากคำว่า “*รถ*” ประสมกับคำว่า “*ไฟฟ้า*”

คำซ้ำ เช่นคำว่า “*ตกๆ หล่นๆ*” มาจากคำว่า “*ตก*” ซ้ำกัน ๒ ครั้ง และคำว่า “*หล่น*” ซ้ำกัน ๒ ครั้ง

คำซ้อน เช่นคำว่า “*ดูแล*” มาจากคำว่า “*ดู*” ซ้อนกับคำว่า “*แล*” (ราชวิธี รัตนารช ๒๕๓๔: ๒๑)

กลุ่มที่ ๓ คำมูลซ้อนกับวลี

หมายความว่า หน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำมูล หน่วยที่เหลือเป็นวลี มักเกิดจากการซ้อนคำ ๒ หน่วย หรือ ๓ หน่วย

ตัวอย่าง

- การซ้อนคำ ๒ หน่วย เช่น
 - คำมูล + นามวลี เช่น อนาคตภายภาคหน้า
 - คำมูล + กริยาวลี เช่น ทวีมากขึ้น สุจริตไม่สุจริต
 - คำมูล + วิเศษณ์วลี เช่น จกรจักษ์ไม่ฉกรรจ์ สรรรมิสกรร
 - นามวลี + คำมูล เช่น ผู้ใดใคร
 - กริยาวลี + คำมูล เช่น กระทำนะมัสการคำรบ มีพระราชดำรัสปราศรัย
- การซ้อนคำ ๓ หน่วย พบ ๓ แบบ คือ
 - นามวลี + คำมูล + คำมูล เช่น พวกพ้องพงศ์พันธุ์
 - คำมูล + คำมูล + กริยาวลี เช่น ไหว้บรมกระทำบูชา
 - กริยาวลี + คำมูล + คำมูล เช่น ดิฉันมองข่าวโฆษณา เป็นต้น

กลุ่มที่ ๔ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี

การซ้อนคำมูลกับคำที่สร้างแล้วและวลี หมายความว่า หน่วยใดหน่วยหนึ่งที่น่ามาซ้อนเป็นคำมูล ส่วนที่เหลือเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจเป็นคำสมาส คำประสมหรือคำซ้อนก็ได้ และเป็นวลีซึ่งอาจเป็นนามวลีหรือกริยาวลีก็ได้ มักจะเกิดจากการซ้อนคำ ๓ หน่วย ถึง ๔ หน่วย

ตัวอย่าง

- การซ้อนคำ ๓ หน่วย พบ ๙ แบบ เช่น
 - คำสมาส + กริยาวลี + คำมูล เช่น นมัสการกระทำสักการบูชา
 - คำประสม + กริยาวลี + คำแผลง เช่น ร่มเย็นเป็นสุขสำราญ
 - กริยาวลี + คำมูล + คำประสม เช่น มีพระราชดำรัสปราศรัยได้ถาม
- การซ้อน ๔ หน่วย พบเพียงแบบเดียว คือ
 - กริยาวลี + คำมูล + คำมูล + คำประสม เช่น มีพระราชดำรัส ทักทายปราศรัยตรัสได้ถาม

กลุ่มที่ ๕ คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี

การซ้อนคำที่สร้างแล้วกับวลี หมายความว่า หน่วยใดหน่วยหนึ่งที่น่ามาซ้อนเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจเป็นคำประสมหรือคำสมาส หน่วยที่เหลือเป็นนามวลีหรือกริยาวลี

ตัวอย่าง

- การซ้อน ๒ หน่วย เช่น
 - คำประสม + กริยาวลี เช่น ปลุกฝังหยั่งราก ร่มเย็นเป็นสันติสุข
 - คำสมาส + นามวลี เช่น ราชศัตรูหมู่ปัจจามิตร
 - คำสมาส + กริยาวลี เช่น ภินทนาการแตกออก

- การซ้อน ๓ หน่วย เช่น
กริยาวลี + คำซ้อน + คำซ้อน เช่น ทำพาดิษยกรรมแลกลเปลี่ยนค้าขาย

กลุ่มที่ ๖ คำที่สร้างแล้วซ้อนกัน

การซ้อนคำที่สร้างแล้วกับคำที่สร้างแล้วหมายความว่า หน่วยทุกหน่วยที่นำมาซ้อนเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจเป็น คำกร่อน คำประสม คำ ซ้อน คำสมาส หรือคำแผลง ก็ได้

ตัวอย่าง

- การซ้อน ๒ หน่วย พบทั้งหมด ๑๒ แบบ เช่น
คำกร่อน + คำประสม เช่น ปขาวรูปชี่ ปขาวนางชี่
คำประสม + คำสมาส เช่น นักปราชญ์ราชบัณฑิต ผู้พิพากษาดุลาการ
คำประสม + คำซ้อน เช่น นับถือสักการบูชา หลักตอเสี้ยนหนาม
คำประสม + คำประสม เช่น คดีโลกย์คดีธรรม ลินจ้างสินบน
คำสมาส + คำแผลง เช่น วัฒนาการจำเวริญ เป็นต้น
- การซ้อน ๓ หน่วย พบเพียง ๓ แบบ คือ
คำประสม + คำประสม + คำประสม เช่น ทองเคลือบทองอาบทองพราง ลูกเจ้าลูกขุนมูลนาย
คำสมาส + คำสมาส + คำสมาส เช่น โรคาพาธภัยพิบัติอุปัทวันตราย
- การซ้อน ๔ หน่วย พบเพียงแบบเดียว เป็นการซ้อนคำประสม ๔ หน่วย เช่น
เจ้าของบ้านเจ้าของเรือนของโรงงานเจ้าของแพ

กลุ่มที่ ๗ วลีซ้อนกัน

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาการซ้อนวลีด้วยกัน พบว่าวลีชนิดเดียวกันสามารถซ้อนกันได้ ๒ ถึง ๓ วลีเท่านั้น โดยวลีดังกล่าวอาจเป็น นามวลี กริยาวลี วิเศษณ์วลี หรือ บุพบทวลี

ตัวอย่าง

- การซ้อน ๒ หน่วย พบ ๔ แบบ เช่น
การซ้อนนามวลี เช่น เกาะเล็กเกาะน้อย ครั้งเดียวคราวเดียว ตัวใหญ่ตัวน้อย
การซ้อนกริยาวลี เช่น ค่อยใช้ค่อยสอย แบ่งได้แบ่งเสีย ไม่เข็ดไม่หลาบ
การซ้อนวิเศษณ์วลี เช่น มีข้ามีน่าน ทุกเมื่อทุกวัน ใหญ่บ้างย่อมบ้าง
การซ้อนบุพบทวลี เช่น แก่ท้าวแก่พระยา โดยง่ายโดยยาก เป็นต้น
- การซ้อน ๓ หน่วย เช่น
การซ้อนกริยาวลี เช่น จุดคบจุดเทียนจุดตะเกียง ชื้อเรือนซื้อโรงซื้อตึก
การซ้อนวิเศษณ์วลี เช่น ตามรู้ตามเห็นตามได้ยิน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การซ้อนคำและกลุ่มคำทั้งหมดนี้ไม่ว่าจะเกิดจากการซ้อนหน่วยที่มีลักษณะใดก็ตาม ทุกหน่วยจะมีความสัมพันธ์ทางด้านความหมายทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน

หรือตรงข้ามกันอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า “ความหมายเป็นหลักที่ทำให้เกิดการซ้อนคำที่มีลักษณะหลากหลายต่างกัน”

๓. หน้าที่ของคำที่นำมาซ้อนกัน

ผลการศึกษาหน้าที่ของคำที่นำมาซ้อนกัน พบว่า คำที่นำมาซ้อนกันมักทำหน้าที่ในภาษา เป็นคำในหมวดคำเดียวกัน เช่น

- คำนามซ้อนกับคำนาม เช่น กบาลหัว บ้านเรือน หมิงชาย ครูบาอาจารย์ ค่าฤชาภาณีส่วยทรัพย์สินเงินทอง ส่วยสาอากรภาลี
- คำสรรพนามซ้อนกับคำสรรพนาม เช่น กูข้า ตูข้า ตนกูข้า
- คำกริยาซ้อนกับคำกริยา เช่น ดูแล ไปมา ดำหริตริตรอง ชำรุดปรักหักพัง สืบเสาะแสวงหา
- คำคุณศัพท์ซ้อนกับคำคุณศัพท์ เช่น กล้าหาญ ชื่อสัตย์สุจริต ชั่วกักขละหยาบช้า
- คำวิเศษณ์ซ้อนกับวิเศษณ์ เช่น กว้างขวาง ฉับพลัน ช้าหึ่งนาน สำหาวกักขละหยาบช้า
- คำจำนวนนับซ้อนกับจำนวนนับ เช่น เก้าสิบ สองสามสี่
- คำบุพบทซ้อนกับคำบุพบท เช่น ตราบเท่า จนตราบเท่า ตราบเท่าถึง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ทำให้คำที่ทำหน้าที่เป็นคำชนิดเดียวกันในภาษามาเรียงซ้อนกันได้ก็คือความหมาย กล่าวคือ คำชนิดเดียวกันที่นำมาซ้อนกันได้ เพราะมีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือตรงข้ามกันอย่างใดอย่างหนึ่ง

๔. ที่มาของคำที่นำมาซ้อน

ผลการศึกษาที่มาของคำที่นำมาซ้อนกัน อาจจัดได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๔.๑ เป็นคำภาษาไทยทั้งหมด

๔.๒ เป็นคำไทยอย่างน้อย ๑ คำ ส่วนที่เหลืออาจเป็นภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ภาษาเปอร์เซีย หรือ ภาษามลายู

๔.๓ เป็นคำต่างประเทศทั้งหมด

๔.๑ การซ้อนคำภาษาไทยทุกหน่วย

คำที่นำมาซ้อนกันในประเภทนี้จะเป็นคำภาษาไทยทั้งหมด โดยอาจจะเป็นคำภาษาไทยที่มีใช้อยู่ในประเทศไทย ทั้งที่เป็นภาษาถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน ถิ่นใต้ และถิ่นกลาง หรือเป็นภาษาไทยที่มีใช้อยู่นอกประเทศ เช่น ภาษาไทยอาหม ไทยจ้วง ไทยขาว เป็นต้น ทั้งนี้เพราะมีคำจำนวนไม่น้อยที่เราู้ความหมายเพียงคำเดียว ส่วนอีกคำเราไม่ทราบ แต่เมื่อศึกษารากศัพท์ที่เราไม่ทราบ ปรากฏว่า เป็นคำที่มีใช้เป็นคำเดียวในภาษาไทยนอกประเทศ เช่นคำว่า บ้านช่อง คำว่า “ช่อง” เป็นคำภาษาไทยอาหม แปลว่า บ้าน หรือคำว่า กล้าหาญ ทั้งสองคำเป็นคำภาษาไทยขาว แปลว่า ไม่กลัว หรือ คำว่า มอมแมม คำว่า “แมม” เป็นคำภาษาไทยขาว แปลว่า สกปรก เป็นต้น

ตัวอย่าง

- การซ้อนคำ ๒ หน่วย เช่น กวดขัน ขัดข้อง ดูแล ตีรัน เกี่ยวข้อง
- การซ้อนคำ ๓ หน่วย เช่น ข้าหิ้งนาน เคลือบแอบแฝง กล่าวป่าวร้อง ริมรอบขอบ
- การซ้อนคำ ๔ หน่วย เช่น เย่าเรื่อนตึกจวน ตีรันฟันฆ่า เป็นต้น

๔.๒ การซ้อนคำภาษาไทยกับคำภาษาต่างประเทศ

การซ้อนคำภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศนี้จะประกอบด้วยคำภาษาไทยอย่างน้อย ๑ หน่วย หน่วยที่เหลืออาจเป็นคำภาษาบาลี (บ) ภาษาสันสกฤต (ส) ภาษาบาลีสันสกฤต (บส) ภาษาเขมร (ข) ภาษาจีน (จ) ภาษาอังกฤษ (อ) ภาษามลายู (มย) หรือ ภาษาเปอร์เซีย (ป)

ตัวอย่าง

- การซ้อนคำ ๒ หน่วย พบ ๑๔ แบบ ดังนี้

ท + จ	เช่น	ตราयीหื้อ
ท + ข	เช่น	โง่เขลา ถ้อยคำสำนวน บาดแผล
ข + ท	เช่น	เกียจคร้าน คิดอ่าน แจกบัน
ท + บ	เช่น	ชั่วลามก สิ่งสกปรก หน้าไม้ธนู
บ + ท	เช่น	ฉายาเงา เขตแดน โสภางาม
ท + บส	เช่น	แก่นสาร เทียวจร เล่ห์กล
บส + ท	เช่น	โกรธซึ่ง นามชื่อ ภูตผี
ท + ม	เช่น	เทียวเตร่ เทียวเตร็ดเตร่
ท + ส	เช่น	เกล้าเกศา งามพิจิตร ศีกสงคราม
ส + ท	เช่น	ประณีตงาม พินาศฉิบหาย ศัพท์สำเนียง
มย + ท	เช่น	กะลาสีลูกเรือ
ท + อ	เช่น	พลับพลาเดินท์ เรือใบต
อ + ท	เช่น	กัปตันนายเรือ บัสตันปิ่น เปรลิดินส์เจ้าเมือง
ท + ป	เช่น	ตลาดปसान

เป็นต้น

- การซ้อนคำ ๓ หน่วย พบ ๓๖ แบบ เช่น

ข + ข + ท	เช่น	ชำรุดทรุดพัง トラบเท่าถึง
ท + ท + ข	เช่น	เยี่ยงอย่างธรรมเนียม ไหว้บนเคารพ
ข + บ + ท	เช่น	สำเภานาวาเรือ
บ + ข + ท	เช่น	จารีตแบบอย่าง
ส + ท + ข	เช่น	เคารพหมอบกราบ ศีกษาเล่าเรียน

เป็นต้น

- การซ้อนคำ ๔ หน่วย พบ ๓๑ แบบ เช่น

ข + ท + ข + ข	เช่น	คิดอ่านไตรตรอง
ข + ท + ข + ท	เช่น	คิดคำนึงรำพึงดู
ข + ท + ท + ท	เช่น	กตขี้ข่มเหง
ข + ท + ท + ส	เช่น	ถนนหนทางมรรคา

เป็นต้น

๔.๓ การซ้อนคำภาษาต่างประเทศทุกหน่วย

การซ้อนคำภาษาต่างประเทศทุกหน่วยนี้ จะเกิดจากคำภาษาต่างประเทศทุกหน่วย โดยอาจเป็นคำภาษาเขมร (ข) ภาษาจีน (จ) ภาษาสันสกฤต (ส) ภาษาเปอร์เซีย (ป) ภาษาบาลี (บ) หรือ ภาษาบาลีสันสกฤต (บส)

ตัวอย่าง

- การซ้อนคำ ๒ หน่วย พบ ๑๙ แบบ เช่น

ข + ข	เช่น	กระจัดกระจาย	จำนงจง	แบบธรรมเนียม	ละเอียดลออ	อำนวยอวย
ข + บ	เช่น	ผนวชอุปสมบท				
ข + บส	เช่น	พินิจพิจารณา	เสปียงอาหาร			
ข + ส	เช่น	บำรุงรักษา	เผด็จโฆษณาการ	พินิจพิจารณา		
จ + ส	เช่น	ส่วยอากร				
บ + ข	เช่น	ปะฏิสนธิกำเนิด	อุปสมบทบวช			
บ + บ	เช่น	ทุกข์โศกนัส	สภสภาน			
บ + ส	เช่น	ดุริยดนตรี	บุญธรรม	อักษรอักษร		
ส + ส	เช่น	ณรงค์สงคราม	ภิกษุภิกษุณี			
ป + ส	เช่น	ภาษีอากร				
- การซ้อนคำ ๓ หน่วย พบ ๒๘ แบบ เช่น

ข + ข + ข	เช่น	คิดไตรตรอง	ดำริไตรตรอง	ตำหนิติเตียน
ข + ข + บ	เช่น	ติเตียนนินทา		
ข+ ข + ส	เช่น	ขนบธรรมเนียมประเพณี	ทำนุบำรุงรักษา	
จ + ข + ส	เช่น	ส่วยสาอากร		
บ + บ + ข	เช่น	ประภัสสรโสภาสสว่าง		
ป + ส + ส	เช่น	ภาษีอากรสมพัศตร		
บ + บ + บส	เช่น	จริตกิริยาอากร		
- การซ้อนคำ ๔ หน่วย พบ ๘ แบบ เช่น

จ + ข + ส + ป	เช่น	ส่วยสาอากรภาษี
---------------	------	----------------

ป + ส + บ + บ	เช่น	สิริสวัสดิ์พัฒนามงคล
ส + ข + ข + ส	เช่น	วิทยาตรอกถนนมรรคา
ป + ส + บส + บส	เช่น	ทุกข์โศกโรคภัย

เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ทำให้คำภาษาไทยกับคำภาษาต่างประเทศมาซ้อนกันได้หลายแบบมากมายนี้ เพราะความสัมพันธ์ในด้านความหมาย กล่าวคือ แต่ละหน่วยจะมีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือตรงข้ามกันอย่างใดอย่างหนึ่งนั่นเอง

๕. ผลที่เกิดจากการซ้อนคำ

ผลที่ได้จากการที่เรานำคำหรือกลุ่มคำตั้งแต่ ๒ ถึง ๔ หน่วย มาเรียงต่อกัน โดยแต่ละหน่วยมีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือตรงข้ามกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดคำ ๒ ประเภท คือ

๕.๑ ประเภทที่เป็นคำซ้อน* เช่น กล้าหาญ ครบถ้วน ชื่อตรง ดูแล ตราบเท่า ทรัพย์สิน เป็นต้น

๕.๒ ประเภทที่ไม่ใช่คำซ้อน ถ้อยคำที่นำมาเรียงต่อกันในบางกรณี ถึงแม้จะมีความหมายเหมือน ความหมายคล้ายคลึง หรือมีความหมายตรงข้ามกัน ก็อาจไม่ใช่คำซ้อน แต่ยังคงสภาพเป็นกลุ่มคำเรียงต่อกันเหมือนเดิม โดยจำนวนคำที่นำมาเรียงกันอาจมีหลายหน่วย แต่ละหน่วยไม่จำเป็นต้องมีจำนวนพยางค์เท่ากัน ลักษณะของคำประเภทนี้อาจมีได้หลายลักษณะ เช่น

- คำกับกลุ่มคำ เช่น จุติม้วยชีพ ฉกรรจ์ไม่ฉกรรจ์ ร่มเย็นเป็นสันติสุข
- กลุ่มคำกับกลุ่มคำ เช่น ของเก่าของเดิม คราวเดียวครั้งเดียว ให้ชื่อให้ชาย
- ภาษาแบบกับภาษาธรรมดา เช่น กระทำกาลกิริยาตาย ดุษณีนภาว นิ่งอยู่ เป็นต้น

๖. ความหมายของคำหรือกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำ

การซ้อนคำไม่ว่าจะทำให้เกิดคำใหม่หรือยังคงเป็นกลุ่มคำก็ตาม จะมีความหมายเป็น ๓ ประเภท คือ

* คำซ้อน คือคำที่เกิดจากกระบวนการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาไทยชนิดหนึ่ง เกิดจากการนำคำตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไป มาเรียงต่อกัน โดยแต่ละคำนั้นจะมีความสัมพันธ์ในด้านความหมาย คือ อาจนำคำที่มีความหมายเหมือนกันมาเรียงต่อกัน เช่น ฟ่ายหนี บูชาบาเรอ ตลาดปสาน เป็นต้น หรือคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมาเรียงต่อกัน เช่น เมตตากาธณา หรือ คำที่มีความหมายตรงกันข้ามมาเรียงต่อกัน เช่น ได้เสีย เมื่อรวมคำตามความสัมพันธ์ทางความหมายแล้ว จะกลายเป็นคำเดียวกันในหน่วยสร้างที่ใหญ่กว่า ซึ่งจะทำหน้าที่อย่างเดียวกันในภาษา เช่น เป็นคำนาม ดังตัวอย่าง คำว่า ตลาดปสาน เป็นคำซ้อนที่เกิดจากคำไทย “ตลาด” มาเรียงต่อกับคำเปอร์เซีย “ปสาน” ทั้งสองคำมีความหมายเหมือนกัน คือ “สถานที่ขายของ” กลายเป็นคำซ้อน “ตลาดปสาน” เป็นคำนาม ๒ คำ ซึ่งมีความหมายคงเดิม เป็นต้น (ราตรี รัตนวาท ๒๕๔๑: ๗๙) เป็นการนำคำไทยมาแปลคำเปอร์เซีย ซึ่งพระยาอนุমানราชธนะ (๒๕๑๓: ๒๐๘) ได้อธิบายว่า เป็นการไขความคำควบที่มีความหมายเหมือนหรือละม้ายคล้ายคลึงกัน

- ๖.๑ ความหมายเป็นคำหมายเดียว
- ๖.๒ ความหมายเพิ่มจากความหมายเดิมของหน่วยแต่ละหน่วย
- ๖.๓ ความหมายรวม

๖.๑ ความหมายเป็นความหมายเดียว

หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะรวมเป็นหนึ่งความหมายเท่านั้น ความหมายประเภทนี้จะเกิดจากการซ้อนคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งความหมายประเภทนี้อาจแบ่งเป็นความหมายย่อยได้ ๕ ประเภท คือ

๑) ความหมายเท่ากับความหมายของแต่ละหน่วย

ส่วนใหญ่ความหมายประเภทนี้ จะได้จากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน เป็นการแปลความหมายซึ่งกันและกัน เช่น ฟกซ้ำ ถึงแก่กรรม *สิ้นชีวิต* *วัดอาราม* *คุณงามความดี* *ผู้เฒ่าผู้แก่* *ย่าเฒ่าเฒ่า*

๒) ความหมายของสิ่ง อากา หรือลักษณะของพวกหรือของประเภทเดียวกัน

ความหมายประเภทนี้จะเกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น *ภาชีอากา* *ดรัสปราศรัย* *เมียนติโบย* *ดีรันพันฆ่า* เป็นต้น

๓) ความหมายปรากฏที่หน่วยหน้า

ความหมายประเภทนี้มักเกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงเป็นทำนองเดียวกัน และความหมายจะปรากฏที่หน่วยหน้า เช่น *ใจคอ* *เมตดาปราณี* *หน้าตา*

๔) ความหมายปรากฏที่หน่วยหลัง

ความหมายประเภทนี้มักเกิดจากคำที่มีความหมายคล้ายคลึงเป็นทำนองเดียวกัน และความหมายที่เกิดจะปรากฏที่หน่วยหลัง เช่น *ชักชวน* *ละทิ้ง* *หูด* เป็นต้น

๕) ความหมายบอกประมาณ

ความหมายประเภทนี้ มักเกิดจากการซ้อนคำจำนวนนับ เช่น *เก้าสิบ* *สองสาม* *สามสี่* เป็นต้น

๖.๒ ความหมายเพิ่มขึ้นจากความหมายเดิมของหน่วยแต่ละหน่วย

หมายความว่า ความหมายของคำที่เกิดจากการซ้อนคำซึ่งมักเป็นความหมายคล้ายคลึงกัน โดยความหมายจะเพิ่มขึ้นจากความหมายเดิมของแต่ละหน่วย ความหมายประเภทนี้อาจแบ่งย่อยเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) ความหมายเพิ่มขึ้น

ส่วนใหญ่จะได้จากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน และความหมายใหม่จะเพิ่มมากขึ้นจากความหมายเดิม เช่น *เจ็บปวด* *รุ่มเย็นเป็นสันติสุข* *น้อยเบาบาง* เป็นต้น

๒) ความหมายเชิงเปรียบเทียบ

ความหมายที่ได้จากการซ้อนคำทั้ง ๓ ความหมาย จะเพิ่มขึ้นจากความหมายเดิมของแต่ละหน่วย แต่เป็นเชิงเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมให้เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นความหมายอีกชั้นหนึ่งที่

เพิ่มจากเดิม เช่น กวดขัน ป่าเถื่อน บากบั่น ปอกลอก อบรม พระเดชพระคุณ เป็นต้น

๓) ความหมายแสดงลำดับเกิดก่อนหลัง

ส่วนใหญ่ความหมายประเภทนี้จะได้จากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน และจะได้ความหมายที่เพิ่มขึ้นจากความหมายเดิม โดยจะแสดงลำดับการเกิดก่อนหลังด้วย เช่น ชำรุดทรุดพัง แดงหักทำลาย บรรพชาอุปสมบท เป็นต้น

๖.๓ ความหมายรวม

ความหมายประเภทนี้ มักเกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม และจะมีความหมายรวมทั้งหมด เช่น เก่าใหม่ กองหน้ากองหลัง ทางบกทางน้ำ เป็นต้น

๗. พัฒนาการของการซ้อนคำ

จากการศึกษาข้อมูลการซ้อนคำที่มีความสัมพันธ์กันทางด้านความหมายดังกล่าว ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่าทุกสมัยมีการซ้อนคำและกลุ่มคำตั้งแต่ ๒ ถึง ๔ หน่วย ทุกประเภทความหมาย ลักษณะเด่นของการซ้อนคำหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย ทุกสมัยจะมีลักษณะซ้ำคำที่ ๑ และ ๓ เช่น ท่บ้านท่เมือง ก้อนอิฐก้อนดิน ขึ้นป่าขึ้นเถื่อน ความสัตย์ความจริง กันหญิงกันชาย ขนขึ้นขนลง นอกจากนี้ทุกสมัย จะมีลักษณะการซ้ำคำที่ ๒ และ ๔ เช่น รั้งเมืองครองเมือง ครั้งเดียวคราวเดียว และยังมีลักษณะการซ้อนสลับคำ เช่น เก่าไปใหม่มา บาปบ้านเวรเมือง ก่อร่างสร้างตัว เจ้าบุญนายคุณ เป็นต้น ส่วนลักษณะที่มีการซ้อนซ้ำจะเกิดเฉพาะสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ เช่น โกงๆ คดๆ เล็กๆ น้อยๆ ช้ำๆ เร็วๆ เป็นต้น การศึกษาดังกล่าวทำให้พบพัฒนาการการซ้อนคำในภาษาไทยว่า แต่เดิมเป็นการซ้อนคำและกลุ่มคำธรรมดา ต่อมาได้พัฒนาเป็นการซ้อนสลับและซ้อนซ้ำ และเมื่อศึกษาคำในปัจจุบันพบว่า วิธีการซ้อนคำซึ่งมีลักษณะซ้ำคำที่ ๑ กับ ๓ และซ้ำคำที่ ๒ กับ ๔ ยังมีปรากฏอยู่ โดยอาจเป็นชื่อรายการโทรทัศน์ เช่น ชิงร้อยชิงล้าน ใครถูกใครผิด กลัคิดกลัทำ คู่ปากคู่ปรับ คู่หูคู่ฮา น่ารักน่าลุ่ม ไชวบายไชวไบ ซึ่งเป็นตัวอย่างคำที่มีลักษณะซ้ำคำที่ ๑ กับ ๓ หรือเวทิวาที ซึ่งเป็นลักษณะตัวอย่างคำที่มีลักษณะซ้ำคำที่ ๒ กับ ๔ คำเหล่านี้อาจเป็นชื่อหนังสือ เช่น คู่สร้างคู่สม หรืออาจเป็นชื่อร้านอาหาร เช่น ช้อนเงินช้อนทอง อุ๊ยข้าวอุ๊ยน้ำ หรืออาจปรากฏในข้อความโฆษณา เช่น ปกป้องสิทธิ์ ปกป้องชีวิต และเมื่อศึกษาภาษาร้อยแก้วในหนังสือวรรณกรรมได้รับรางวัลและวรรณกรรมทางศาสนา เช่น พระพรประทานปีใหม่ พ.ศ.๒๕๓๖ ของ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ก็จะมีการซ้อนคำซึ่งมีทั้งคำซ้อน และวิธีการซ้อนคำที่มีลักษณะซ้ำคำที่ ๑ กับ ๓ เช่น “บุญกุศล หรือความดีความฉลาด รู้จักดีรู้จักชั่วนี้แหละเป็นเหตุแห่งความสุขที่แท้จริง เป็นบุญกุศลที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาค้นเคยมานแต่เล็กแต่น้อย ตั้งแต่ยังไม่รู้เดียงสา” (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ๒๕๒๖: ๒) แสดงว่า ในสมัยปัจจุบันวิธีการซ้อนคำนี้คนไทยก็ยังนิยมใช้เป็นวิธีสร้างคำขึ้นใช้ในภาษา และถ้อยคำลักษณะนี้มักจะปรากฏในพรรณนาหรือเทศนาโวหารซึ่งผู้เขียนคงมีวัตถุประสงค์ต้องการย้ำเน้นความคิดของท่านให้ผู้อ่านรู้ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดที่ท่านต้องการสื่อสาร

๘. การช้อนคำและคำซ้อนเป็นปัจจัยที่ทำให้ข้อความมีความไพเราะสละสลวย

เรื่องสุดท้ายที่ผู้เขียนสนใจศึกษาคือวัตถุประสงค์ของการช้อนคำ ผลการศึกษาและทดสอบทัศนคติของอาจารย์จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร และจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งหมดมีจำนวน ๕๐ คน และนิสิตจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร อีกเป็นจำนวน ๕๐ คน พบว่า การช้อนคำและคำซ้อนเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งทำให้ข้อความมีความไพเราะสละสลวยโดยผู้เขียนได้คัดเลือกพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานแก่นายทหารและพลทหารที่กราบถวายบังคมลาไปราชการเมืองหลวงพระบาง ที่หน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๐ สิ่งที่น่าสังเกตคือ ในข้อความที่เป็นการพูด เช่น พระราชดำรัสหรือโอวาท เมื่อผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังเห็นภาพ หรือต้องการให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกถึงอารมณ์หรือความรู้สึก คำพูดดังกล่าวมักมีการใช้คำคล้องจอง เช่น คุณงามความดี คำว่างามคล้องจองกับคำว่า ความ การซ้าคำเป็นจังหวะ เช่น มีไร่มีนา ซ้าคำที่ ๑ และ ๓ คือคำว่า มี การใช้คำพยางค์คู่บ้าง เช่น คุณโทษ อันควรมิควร และมักมีการซ้ำเสียงพยัญชนะบ้างสลับกัน เช่น ทรัพย์สิ่งสิน เป็นต้น สิ่งที่น่าสังเกตอย่างยิ่งก็คือ เมื่อวิเคราะห์ข้อความที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้ว จะพบว่า ส่วนใหญ่ถ้อยคำที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมักเกิดจากการช้อนคำแบบใดแบบหนึ่ง เช่น การช้อนคำที่มีความหมายเหมือน เช่น คุณงามความดี ตลาดปลาสน ทรัพย์สิ่งสิน หรือเกิดจากการช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น จุดไต้ตามไฟ ทำไรไถนา ล้มหมอนนอนเสื่อ หรือเกิดจากการช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ผิดผิวผิดเมีย บ้านเล็กบ้านใหญ่ บิดามารดา ปู่ย่าตายาย เป็นต้น

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การช้อนคำและคำซ้อนเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยทำให้ข้อความเกิดความไพเราะสละสลวย ดังผลที่ได้จากการทดสอบทัศนคติของคนไทยต่อการช้อนคำ ปรากฏผลว่า ร้อยละ ๗๗.๕ เห็นว่า ข้อความภาษาไทยที่มีการช้อนคำไพเราะสละสลวยกว่าข้อความที่ไม่มีการช้อนคำ

สรุปได้ว่า การช้อนคำในภาษาไทยเป็นวิธีสร้างคำขึ้นใช้ใหม่ในภาษาอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันลักษณะดังกล่าวแสดงว่า คนไทยนิยมการย้ำความด้วยถ้อยคำที่มีความหมายเหมือน คล้ายคลึง หรือตรงข้ามกันอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบของถ้อยคำว่าจะมีลักษณะของคำ จำนวนพยางค์ หน้าที่ทางไวยากรณ์ และที่มาของคำเหมือนหรือเท่ากันหรือไม่ นอกจากนี้การช้อนคำที่มีการซ้าคำที่ ๑ และ ๓ ซึ่งมีจำนวนมากทุกสมัย คิดเป็นร้อยละ ๘๕ ของการช้อนวลีกับวลีซึ่งวลีประกอบด้วยคำ ๒ คำ แสดงให้เห็นว่า คนไทยนิยมคำที่มีจังหวะ ซึ่งลักษณะนี้จะสอดคล้องกับจังหวะการออกเสียงคำสองพยางค์ในภาษาที่นิยมออกเสียงเป็นแบบเบาหนัก (◡ /) กล่าวคือ จะให้น้ำหนัก หรือย้ำเน้นคำพยางค์หลัง และการออกเสียงคำพยางค์หน้าซึ่งเป็นพยางค์ซ้ำเบา นั้น ก็ได้ทำให้คนไทยเข้าใจความหมายของคำนั้นผิดไปได้ ทั้งนี้เพราะพยางค์ย้ำเน้นคือพยางค์หลัง (พยางค์ที่ ๒ กับ ๔) จะช่วยสื่อความหมายในลักษณะที่เป็นคำซ้อนและการช้อนคำที่มีความหมายชัดเจนอยู่แล้ว และเนื่องจากข้อมูลมีจำนวนมากขึ้นในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ทำให้พบว่า ในสมัยทั้งสองมีการซ้าและการช้อนมากกว่าสมัยสุโขทัย คือ มีการช้อนสลับและการช้อนซ้ำ ลักษณะดังกล่าวอาจเป็นพัฒนาการของรูปแบบการช้อน คือ สมัยแรกๆ มีการช้อนคำและกลุ่มคำธรรมดา เป็นการช้อนสลับและการช้อนซ้ำในขั้นสุดท้าย

และผลจากการทดสอบทัศนคติของคนไทย ๘๐ คน ปรากฏว่า ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ ๗๗.๕ เห็นว่า ข้อความที่มีการช้อนคำไพเราะสละสลวยกว่าข้อความที่ไม่มีการช้อนคำ แสดงว่า การช้อนคำและคำช้อนเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งทำให้ถ้อยคำหรือข้อความมีความไพเราะสละสลวย และส่วนใหญ่คำช้อนและการช้อนคำมักจะปรากฏในข้อความที่เป็นพรรณนาโวหารและเทศนาโวหาร

๙. ประโยชน์

ประโยชน์ที่ผู้อ่านพึงได้เมื่อได้อ่านวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มี ๒ ประการดังนี้ คือ ประการแรก ผู้อ่านจะได้ทราบลักษณะของการช้อนคำ วิธีการช้อนคำและที่มาของคำที่นำมาช้อน ประการที่สอง ผู้อ่านจะได้ทราบวิธีการใช้คำช้อนและการช้อนคำในภาษาไทย และที่สำคัญคือทราบ่วิธีช้อนคำเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้การเรียบเรียงข้อความมีความไพเราะสละสลวย ดังนั้นจึงเป็นประโยชน์ที่จะนำวิธีการดังกล่าวไปใช้ในการเรียบเรียงข้อความ

สำนักหอสมุด

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา นาคสกุล. *พจนานุกรมไทย-เขมร*. ๒ เล่ม. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖. (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี. *ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค ๑*. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐.
- _____. *ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓*. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.
- คณะกรรมการชำระพจนานุกรม. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕*. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. *ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔*. ๒ เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๘.
- _____. *พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. เจ้าภาพจัดพิมพ์ในงานฌาปนกิจศพหม่อมราชวงศ์กุนตี อ่องระเบียบ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสารมวลชนจำกัด, ๒๕๒๗.
- จันทบูรินธนาท, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. *พจนานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต*. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนศิwap, ๒๕๑๓.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. *จดหมายเหตุการรับเสด็จพระบาทพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากยุโรปครั้งหลัง ร.ศ.๑๒๖ (พ.ศ.๒๔๕๐)*. พิมพ์ครั้งที่ ๔. เจ้าภาพพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าจันทร์ เทวกุล. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๓.
- _____. *จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ภาค ๒๔*. เจ้าภาพพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าจงกลนี วัฒนวงศ์. พระนคร: โรงพิมพ์ตีรณสาร, ๒๕๐๘.
- ชวน เขียวโชลิต. *พจนานุกรมจีน-ไทย*. พระนคร: บริษัทนานมี, ๒๕๒๕.
- ญาณสังวร, สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก. *พระพรประทานปีใหม่ พ.ศ.๒๕๓๖*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น. *วิทยาวรรณกรรม*. พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๐๖.
- นรินทรเทวี, กรมหลวง. *จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี พิมพ์พร้อมกับฉบับเพิ่มเติม (พ.ศ.๒๓๑๐-๒๓๑๘) และพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เฉพาะตอน พ.ศ.๒๓๑๐-๒๓๖๓)*. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๘.
- บรรจบ พันธุเมธา. *พจนานุกรม เขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชน*. ๕ เล่ม. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๑๗.
- บรัดเลย์, แดนนิช. *หนังสืออักษรภิกษานศรียบ*. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.
- _____. *พจนานุกรม มอญ-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชน เล่ม ๑*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๑๓.

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. **จดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเลียบมณฑลฝ่ายเหนือและนครเชียงใหม่ พ.ศ.๒๔๖๙.** เจ้าภาพพิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ ม.ร.ว.ทรงพันธ์ สุขสวัสดิ์. พระนคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๐๗.

ประกาศอักษรกิจ, พระยา (ผู้เรียบเรียง). **จดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.** [ม.ป.ท.], ๒๔๖๘.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๕ พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาสิริจุลเสวก. พระนคร: โรงพิมพ์เดลิเมส, ๒๔๘๐.

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. **พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพระราชทานไปยังประเทศจีน.** เจ้าภาพพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมราชวงศ์เจียนฉัตรกุล. พระนคร: โรงพิมพ์เอกการพิมพ์, ๒๕๐๕.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. **จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.๑๒๘.** กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสกา, ๒๕๐๖.

_____. **เทศนาเสือป่า.** [ม.ป.ท.]: ๒๔๕๗.

ราตรี ธีนวารช. “การศึกษาการช้อนคำในภาษาไทย.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิตภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.** (อัดสำเนา)

_____. “ลักษณะคำไวยากรณ์ในภาษาไทย.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาหบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.** (อัดสำเนา)

_____. **การศึกษาวิเคราะห์คำในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของประชุมรามคำแหง.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. **พระประวัติตรัสเล่า.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๘.

ศิลปากร, กรม. **กฎหมายตราสามดวง.** กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุดมศึกษา, ๒๕๒๑.

_____. **จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๒ เล่ม ๓ จุลศักราช ๑๑๗๑-๑๑๗๔.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, ๒๕๒๘.

_____. **จารึกสมัยสุโขทัย.** กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง ๗๐ ปีลายสือไทย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๗.

สง่า กาญจนาคพันธ์, รองอำมาตย์โท [ขุนวิจิตรมาตรา]. **หลักไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๓.

อนุমানราชชน, พระยา. **นิรุกติศาสตร์ ภาค ๒.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๑.

อุปทิศศิลปสาร, พระยา. **หลักภาษาไทย: อักษรวิธี วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.

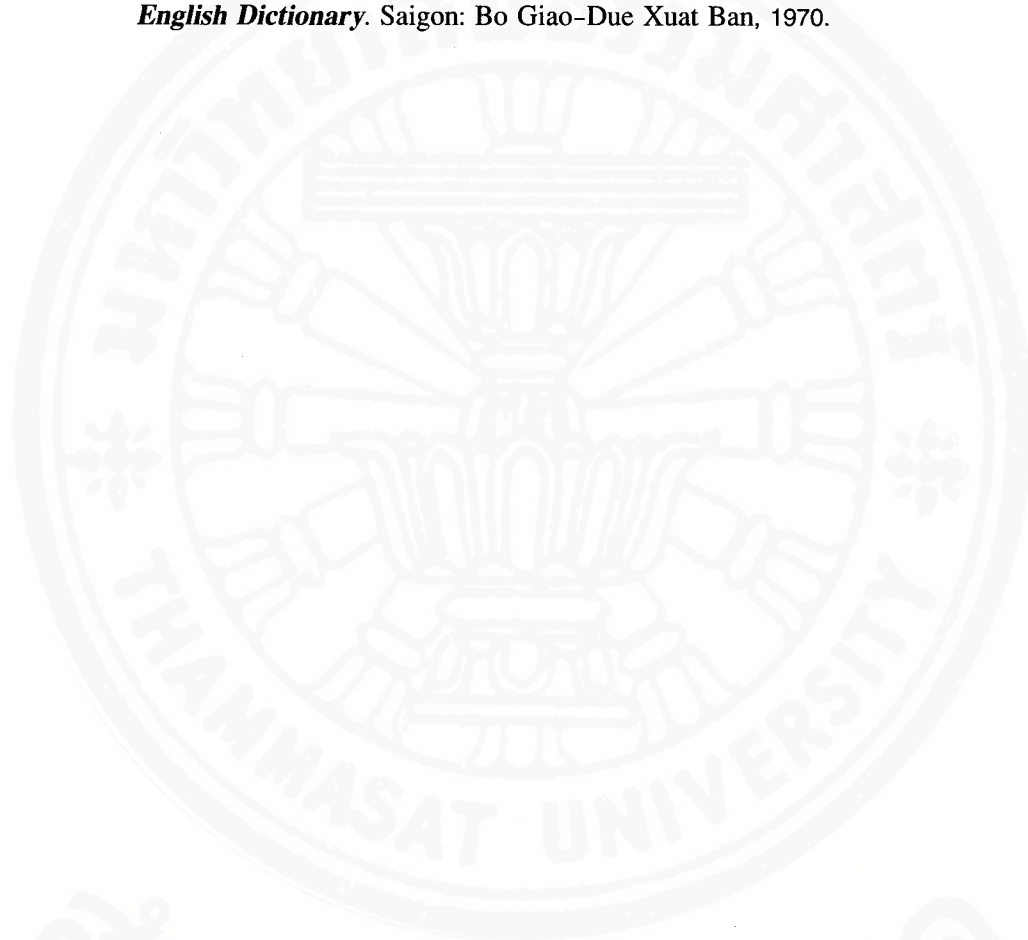
ภาษาอังกฤษ

Boyle, J.A. *Persian-English Dictionary*. U.S.A.: Saphrograph co., 1965.

Halliday, R.M. *A Mon-English Dictionary*. Rangoon: The Men Cultural Section of Union Culture Government of the Union of Burmar, 1955.

Joseph, Guesdon. *Dictionaire Combodgien-Francais*. 2 vols. Paris: Librarie Plon, 1930.

Nhim, Dieu Chinh le Donalabson, Jean. *Pap San Kham Pak Tay-Keo and Tai-Vietnamese-English Dictionary*. Saigon: Bo Giao-Due Xuat Ban, 1970.

สำนักหอสมุด